

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

М.З.Н.

Мала академія наук
України під егідою
ЮНЕСКО

Національний
технічний університет
ДНІПРОВСЬКА
ПОЛІТЕХНІКА
1899

Міністерство освіти і науки України
Національна академія наук України
Національний центр «Мала академія наук України»
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Київський національний університет
будівництва і архітектури
Національний університет «Запорізька політехніка»
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**ХVІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКАДЕМІЧНА Й УНІВЕРСИТЕТСЬКА
НАУКА: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

09 – 12 грудня 2025 року
Полтава

війни, або коли вона досягла їхнього району. Значна частина внутрішньо переміщених осіб (ВПО) - це представники вразливих груп.

Література:

1. Бізнес Цензор, *Що відбувається з економікою України під час війни*, 2022. URL: https://biz.censor.net/resonance/3334083/scho_vidbuvayetsya_z_ekonomikoyu_ukrayiny_pid_chas_viyiny

УДК 338:378

**СТРАТЕГІЧНІ КОНТЕКСТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ ВИЩОЇ
ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Заяць Т.А., доктор економічних наук, професор,
Інститут демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи
scap@online.ua

Комеліна О.В., доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
komelinaolha@gmail.com

***Анотація.** В умовах сучасних трансформаційних змін та інтеграції України до ЄС особливої актуальності набуває проблема стратегічного управління розвитком вищої освіти як інноваційної екосистеми. В таких умовах змінюється роль вищої освіти у формуванні інноваційної економіки та забезпеченні конкурентоспроможності держави, що супроводжується поглибленням процесів цифровізації, формуванням гібридних освітніх моделей, посиленням ролі університетів у національних інноваційних екосистемах, що відбувається у контексті глобальної конкуренції за таланти тощо. Дослідження сучасних викликів і можливостей у розвитку інноваційних екосистем вищої освіти, переосмислення стратегічних засад їх розвитку, впровадження нових механізмів забезпечення їх конкурентоспроможності як на національному, так і глобальному рівнях створюють нові стратегічні контексти їх подальшого розвитку. Сучасні моделі розвитку інноваційних екосистем вищої освіти й стратегії їх розвитку мають базуватися на нових принципах та урахувувати кращий досвід розвитку освітнього та дослідницького простору країн ЄС. Розвиток сучасних теорій, методів, технологій, інструментів управління науковим потенціалом інноваційної екосистеми вищої освіти з урахуванням європейських підходів до організації освітньої й наукової діяльності має бути спрямованим на реалізацію принципів відкритої науки, відкритих практик, відкритих інновацій та передбачати формування нового інформаційного забезпечення як організації наукових досліджень, так і відповідного стратегічного управління.*

***Ключові слова:** вища освіта, інноваційна екосистема, трансформація, стратегічні контексти.*

***Вступ.** В умовах глибоких трансформаційних змін, прискореної цифровізації, активної інтеграції України у європейський освітній і науковий простір проблеми стратегічного розвитку інноваційної екосистеми вищої освіти набувають ключового значення. Інноваційна екосистема вищої освіти перетворюється на потужний драйвер інноваційного розвитку, формування людського капіталу та зміцнення конкурентоспроможності держави. Нові глобальні тренди – конкуренція за таланти, розвиток гібридних освітніх моделей, зростання ролі університетів як центрів генерації знань та інновацій – вимагають переосмислення стратегічних підходів до управління освітнім та науковим простором. У цьому контексті важливо визначити й осмислити стратегічні пріоритети, у межах яких має розвиватися інноваційна екосистема вищої освіти України, а також окреслити сучасні можливості, інструменти та механізми забезпечення її конкурентоспроможності у національному та глобальному вимірах.*

Методологія дослідження. Дослідження сучасних теоретичних і методологічних підходів до розвитку інноваційної екосистеми вищої освіти (ІЕС ВО), їх систематизація й узагальнення дають змогу розглядати її як комплексну динамічну систему взаємодій між установами вищої освіти, науковими організаціями, бізнесом, державою, громадянським суспільством, міжнародними, національними, регіональними та локальними стейкхолдерами [1-6]. Поєднання досліджень щодо становлення і розвитку ІЕС ВО і формування людського капіталу з урахуванням трансформаційних змін у соціальній, економічній, екологічних сферах та сфері управління в Україні створюють основу для прискорення прогресивних зрушень в освітній і науковій сферах на принципах відкритості, взаємодії, підприємливості, цифрової інтегрованості, стійкого розвитку, забезпечення суспільного прогресу й технологічного прориву, підвищення інноваційної активності у підприємницькій діяльності.

Проведення досліджень щодо ІЕС ВО потребує використання системного підходу, методів аналізу і синтезу, узагальнення та систематизації, порівняльного та економіко-статистичного аналізу динаміки та результативності розвитку наукового потенціалу вищої освіти, оцінювання ефективності організаційно-економічних й правових механізмів його забезпечення в Україні, що дає змогу визначити стратегічну функцію вищої освіти. Методологічно важливим у цьому контексті є реалізація ціннісного підходу до розуміння процесів розвитку ІЕС ВО, що урахуовує наявність тривірневих зав'язків і відносин (минулого, сучасного, майбутнього). Застосування інтегрованого підходу до системного оцінювання ІЕС ВО у цілому та її складових, ресурсних, функціональних та цільових компонент, впливу зовнішніх і внутрішніх факторів дає змогу визначати стратегічні контексти побудови цілісної системи управління її розвитком.

Еволюція підходів щодо змісту та сутності поняття ІЕС ВО є результатом еволюції суспільного прогресу, супроводжується зміною її цілей та пріоритетів, що визначає зміну стратегічно важливих напрямів розвитку науки та її потенціалу, удосконалення механізмів організації наукової діяльності у напрямі підвищення її результативності. Кожний етап розвитку наукового потенціалу ІЕС ВО характеризується особливостями соціально-економічного контексту та управлінської парадигми. Отже, розвиток ІЕС ВО вимагає збереження та розвитку наявного потенціалу, адаптації до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища і глибоких перетворень у результаті зміни ключових політичних економічних, соціальних, екологічних пріоритетів. Основними характеристиками сучасного етапу розвитку ІЕС ВО в Україні є зміщення акценту від централізованого до стратегічного управління на рівні університетів, що має бути орієнтовано на забезпечення їх гнучкості, інноваційності, європейської та глобальної інтеграції, що будується на основі результатів інтелектуальної діяльності.

У сучасних умовах складність управління розвитком ІЕС ВО полягає у забезпеченні її стратегічної стійкості й адаптації до трансформаційних змін, а також здатності зберігати унікальність і функціональність. Це вимагає дослідження суб'єктного потенціалу ключових учасників ІЕС ВО, їх наукового потенціалу, оцінювання результативності механізмів забезпечення розвитку ІЕС ВО на різних рівнях (організаційному, галузевому, національному, глобальному). Потенціал ІЕС ВО слід розглядати як комплексний результат, що включає: (1) загальний потенціал внутрішнього середовища організацій вищої освіти (здатність їх суб'єктів до генерування креативних ідей, спроможності розроблення наукових та інноваційних проєктів); (2) потенціал організацій щодо впровадження (інтеграції) одержаних наукових та освітніх результатів під час прийняття стратегічно важливих управлінських рішень для забезпечення іміджу та конкурентоспроможності університетів на національному і міжнародному рівні. Потенціал ІЕС ВО, як самоорганізованої системи, визначається сукупним потенціалом її конкретних суб'єктів, що, як правило, мають різні інтереси, можливості інформаційного обміну знаннями, стратегічні пріоритети, ресурси, механізми взаємодії, здатність до реалізації конкретних цілей і завдань інноваційного розвитку та усвідомлення цінностей задіяних стейкхолдерів і суспільства у цілому [7]. Забезпечення стійкості ІЕС ВО є складною проблемою, що потребує дослідження бар'єрів і перешкод у її становленні та розвитку, забезпеченні здатності протистояти зовнішнім викликам [8]. Відповідно динаміка розвитку

ІЕС ВО та її ефективність визначаються здатністю розвивати складні взаємозв'язки між суб'єктами системи з особливим акцентом на інновації.

Таким чином, ключовою метою побудови та розвитку ІЕС ВО є створення, трансфер і комерціалізація нових знань, формування інновацій та розвиток людського капіталу. Основним результатом ІЕС ВО є створення багатофункціонального інтелектуально-інноваційного простору, де вища освіта забезпечує: формування нових компетентностей (креативність, критичне мислення, цифрова грамотність, підприємливість тощо); генерує нові знання, дослідження, технології; виступає інноватором (створення, тестування, впровадження інноваційних рішень тощо); розвиває партнерські відносини з бізнесом; забезпечує підтримку та реалізацію економічних, соціальних, екологічних проектів на рівні територіальних громад та виступає драйвером регіонального інноваційного розвитку.

Основою для розуміння процесів формування ІЕС ВО є підхід, що закладений у Європейських принципах вдосконалення навчання: навчання, викладання і дослідження є взаємопов'язані та збагачують один одного (принцип 6). Це передбачає насамперед поєднання наукових досліджень та освітньої діяльності у діяльності науково-педагогічних працівників, заохочення студентів до участі у дослідженнях і створенні нових знань тощо. При цьому не можна не враховувати такі підходи щодо розуміння складових ІЕС ВО: інтелектуальна, емоційна, духовна, лідерська, особистісна, творча, людська, кадрова тощо. Разом з тим слід відмітити, що на розвиток ІЕС ВО впливають інституційні, інфраструктурні, інформаційні та мотиваційні фактори. Нові методологічні підходи до оцінювання ІЕС ВО розширюють можливості стратегічного управління її розвитком на рівні організацій, регіонів, держави. Вагому роль у ІЕС ВО відіграють процеси цифровізації та цифрової трансформації та їх вплив на результативність наукової діяльності через широке використання нових технологій, методів, інструментів у проведенні досліджень.

Аналіз діючого законодавчого забезпечення та наукових досліджень з цієї проблематики, вивчення практичного досвіду розвитку наукового потенціалу закладів вищої освіти щодо розвитку ІЕС ВО в Україні дає змогу визначити ряд дискусійних питань, що мають прояв як на загальнодержавному рівні, так і рівні конкретних закладів вищої освіти: (1) неоднозначність шляхів оптимізації та механізмів забезпечення розвитку суб'єктного потенціалу вищої освіти; (2) відсутність єдиного підходу до оцінювання наукової діяльності структурних підрозділів та закладів вищої освіти у цілому; (3) слабкі мотиваційні механізми стимулювання наукової діяльності науково-педагогічних працівників університетів; (4) недостатній рівень організаційного та інформаційного забезпечення розвитку наукового потенціалу університетів; (5) декларативність цілей розвитку наукового потенціалу університетів як на рівні МОН України, так і усередині університетів; (6) відсутність чіткої системи стратегічних пріоритетів, шляхів їх досягнення, джерел фінансування розвитку сучасного наукового потенціалу закладів вищої освіти.

Ключовими аспектами стратегічного управління розвитком ІЕС ВО є: унікальність та цінність; спрямованість на критичні види діяльності; високий рівень ризику; оптимальність розподілу ресурсів; оптимізація планів розвитку; управлінська адаптація до змін; лідерство; організаційна культура; гнучкість та адаптивна реакція на зміни; узгодженість цілей та політик та ін. [10].

Таким чином, в умовах інтеграції України до Європейського освітнього та його наукового простору значно зростає роль стратегічного підходу до управління розвитком потенціалу ІЕС ВО. Формування ефективної науково-дослідної діяльності в університетах потребує усвідомлення історичних трансформацій наукової сфери, визначення її структури та виявлення основних чинників (драйверів), що забезпечують її динамічне зростання.

Висновки. Основою концепції стратегічного управління розвитком ІЕС ВО має бути розбудова можливостей, що дають змогу визначити цінності організацій, потенційних партнерів, конкурентні позиції суб'єктів ІЕС ВО та переваги на ринку інтелектуальної власності, інновацій, інвестицій. Таким чином, стратегію розвитку ІЕС ВО можна розглядати як: спосіб створення

унікальної та ціннісної позиції вищої освіти в умовах конкуренції; забезпечення відповідності між наявним науковим потенціалом та напрямками наукової діяльності організацій; спрямованість на пошук рішень щодо розвитку ІЕС ВО в умовах посилення глобальної конкуренції та глобальних викликів, що супроводжуються зростанням ризиків у розвитку сучасного бізнес-середовища.

Література:

1. Yang, Z., Chen, H., Du, L., Lin, C., & Lu, W. (2021). *How does alliance-based government-university-industry foster cleantech innovation in a green innovation ecosystem? Journal of Cleaner Production*, 283, 124559.
2. Gu, Y., Hu, L., Zhang, H., & Hou, C. (2021). *Innovation ecosystem research: Emerging trends and future research. Sustainability*, 13(20), 11458.
3. Thomas, E., Faccin, K., & Asheim, B. T. (2021). *Universities as orchestrators of the development of regional innovation ecosystems in emerging economies. Growth and change*, 52(2), 770-789.
4. Haidegger, T. P., Galambos, P., Tar, J. K., Kozlovsky, M., Zrubka, Z., Eigner, G., & Rudas, I. J. (2024). *Strategies and outcomes of building a successful university research and innovation ecosystem.*
5. Thomas, E., Faccin, K., & Asheim, B. T. (2021). *Universities as orchestrators of the development of regional innovation ecosystems in emerging economies. Growth and change*, 52(2), 770-789.
6. Федулова, Л. (2016). *Інноваційна екосистема університету. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*, (4), 162-177.
7. Тимченко, Д. Я. О. (2020). *Проблеми створення інноваційної екосистеми в Україні. Bulletin of the National Technical University «KhPI». Series: Strategic management, portfolio, program and project management*, (2), 56-63.
8. *Концепція розвитку відкритої науки в науковій організації / І. Драч, О. Петроє, О. Бородієнко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 16 с.*
9. *Розвиток систем забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти в контексті стійкого розвитку: монографія / О. Воробйова, В. Луговий, О. Паламарчук, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, В. Ткаченко; за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 92 с. DOI, ISBN 978-617-7486-44-1*
10. Rozanna, M., Ahadiat, A. *What is strategic management research? Annals of Management and Organization Research*. 2023. Vol. 4(4). P. 271-280. DOI: doi.org/10.35912/amor.v4i4.1622

УДК 738.071.7(477:100):323.1(=161.2)

УКРАЇНЬКА КЕРАМІКА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНЬСЬКОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Зіненко Т.М., кандидат мистецтвознавства, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

tezinenko@gmail.com

Зіненко А.В. мистецтвознавець, музеєзнавець

alizin21@gmail.com

Українська кераміка – одна з найбільш тяглих і символічно насичених сфер декоративного мистецтва. Вона завжди була чутливою до соціокультурних змін, поєднуючи у собі народні ремісничі традиції, етнокультурні архетипи та індивідуальні авторські пошуки. Починаючи з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022, кераміка опинилася у ситуації глибокої трансформації. Війна стала каталізатором не лише матеріальних криз і руйнування інфраструктури, а й переосмислення